

Nr 71.

Ankom till riksdagens kansli den 28 november 1944 kl. 10 fm.

Utlåtande i anledning av d e l s Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 20 § 1—3 mom. förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., d e l s o c k i ämnet väckta motioner.

Genom en den 10 november 1944 dagtecknad proposition, nr 301, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändrad lydelse av 20 § 1—3 mom. förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor,

2) förordning angående beloppet av barntillägg och hustrutillägg enligt förordningen om erkända arbetslöshetskassor, samt

3) förordning om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft tre i anledning av densamma väckta motioner nämligen likalydande motionerna nr 361 i första kammaren av herr *Arrhén* och nr 565 i andra kammaren av herr *Hagård* samt motionen nr 564 i andra kammaren av herr *Lindberg*.

I de båda förstnämnda motionerna har hemställts, att riksdagen med avslag å propositionen måtte

antingen besluta nya grunder för statsbidrag till de erkända arbetslöshetskassorna i syfte att bereda dessa möjlighet att inom försäkringens ram lämna de försäkrade bättre och i stort sett med propositionens förslag överensstämmande förmåner, därvid vederbörande utskott torde utarbeta och för riksdagen framlägga förslag i överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i motionerna,

eller — därest det icke låter sig göra att på nu föreliggande utredning utarbeta och för denna riksdag framlägga förslag i nyssberörda hänseende — i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning med förslag till ändrade grunder för statsbidrag till de erkända arbetslöshetskassorna så att dessas medlemmar på försäkringsteknisk väg kunna beredas det ökade ekonomiska skydd som propositionen avser, samt att därvid de i motionerna angivna synpunkterna måtte vinna beaktande.

Motionen II: 564 utmynnar i en hemställan, »att riksdagen ville besluta, att ikraftträdandet av ändringarna i arbetslöshetskasseförordningen för sjöfolkets erkända arbetslöshetskassas del måtte sättas till den 1 januari 1945».

Beträffande de skäl som anförts till stöd för de genom propositionen framlagda förslagen ävensom i fråga om de skäl motionärerna andragit till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Gällande förhållanden.

Förordningen om erkända arbetslöshetskassor antogs vid 1934 års riksdag samt utfärdades den 15 juni 1934 (nr 264). Ändringar i densamma ha senare vidtagits genom förordningar den 22 maj 1936 (nr 151), den 21 maj 1937 (nr 227), den 24 mars 1938 (nr 99), den 29 juni 1941 (nr 494), den 21 april 1943 (nr 185) samt den 30 juni 1944 (nr 405).

De olika formerna av understöd från erkänd arbetslöshetskassa regleras i 17 § 1 mom. förordningen. Enligt här given föreskrift skall erkänd arbetslöshetskassa utgiva understöd dels i form av ett för dag beräknat belopp, benämnt daghjälp, dels ock i form av ett för barn utgående tillägg till daghjälp, benämnt barntillägg. Därjämte må understöd utgivas, dels i form av ett för hustru utgående tillägg till daghjälp, benämnt hustrutillägg, dels ock såsom hjälp till täckande av rese- och flyttningkostnader för tillträdande av arbete å annan ort. I annan form må understöd icke utgivas av erkänd arbetslöshetskassa. — Barntillägg utgår till försäkrad, som har barn eller adoptivbarn under 16 år, vilket är kyrkoskrivet hos honom eller beträffande vilket eljest styrkes, att den försäkrade fullgör honom åliggande underhållsskyldighet. Efter samma grunder skall barntillägg utgivas till gift försäkrad för andra makens barn i tidigare gifte eller utom äktenskap. I intet fall må dock barntillägg för ett och samma barn utgå till mera än en person. Äro flera personer berättigade till barntillägg för samma barn, skall tillägget utgå till fadern, om han är en av de berättigade, samt eljest till modern. Hustrutillägg utgår till försäkrad för äkta maka eller för frånskild hustru, beträffande vilken styrkes, att den försäkrade fullgör honom åliggande underhållsskyldighet. Hustrutillägg skall dock icke utgå, där maken eller den frånskilda hustrun har förvärvsarbete motsvarande tre dagar eller därutöver i veckan eller själv uppbär daghjälp från erkänd arbetslöshetskassa (17 § 2 mom.).

Som daghjälp må ej utgivas mer än som svarar mot, för medlem som är familjeförsörjare fyra femtedelar och för annan medlem tre femtedelar av den i orten vanliga arbetsförtjänsten för arbetsdag för arbetare inom samma yrke och av samma arbetsförmåga som den arbetslöse. Vad sålunda utgår må icke i något fall överstiga sex kronor om dagen. Daghjälp skall utgöra minst två kronor; dock att daghjälp i vissa angivna undantagsfall må utgå med lägre belopp (20 § 1 mom.). Beträffande barntilläggs och hustrutilläggs belopp skall gälla vad därom särskilt stadgas (20 § 2 mom. första stycket). I daghjälp, barntillägg och hustrutillägg må icke tillhoppa utbetalas högre belopp för dag än som svarar mot fyra femtedelar av den i 20 § 1 mom. angivna arbetsförtjänsten. Måste understödet på grund härav minskas, skall först hustrutillägget samt därefter, om det erfordras, jämväl barntillägget

nedsättas eller helt innehållas. Barntillägg och hustrutillägg må utgå, även om summan av daghjälp och tillägg överstiger sex kronor om dagen (20 § 2 mom. andra stycket). Är medlem i erkänd arbetslöshetskassa i anledning av arbetslöshet lagligen berättigad till regelbundet utgående understöd av annan beskaffenhet än fattigvård, må daghjälp, barntillägg och hustrutillägg till honom utgivas allenast i den mån understödet icke uppgår till den andel av arbetsförtjänsten — fyra femtedelar respektive tre femtedelar — som nyss nämnts (20 § 3 mom. första stycket). Kassa äger i sina stadgar föreskriva, att till medlem, vilken uppbär understöd, som i 20 § 3 mom. första stycket sägs, må utgå daghjälp allenast i den mån understödet icke uppgår till den medlemmen eljest tillförsäkrade daghjälp (20 § 3 mom. andra stycket).

Enligt *förordningen den 28 juni 1941 (nr 496), angående beloppet av barntillägg och hustrutillägg enligt förordningen om erkända arbetslöshetskassor* utgör barntillägg 60 öre om dagen för varje barn, för vilket sådant tillägg skall utgå, samt hustrutillägg en krona om dagen.

Bestämmelser om *statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor* äro givna i *förordningen den 15 juni 1934 (nr 265)*, vilken ändrats genom *förordningarna den 21 maj 1937 (nr 228)* den 28 juni 1941 (nr 495) och den 21 april 1943 (nr 186). Enligt 1 § denna förordning utgår statsbidrag till erkänd arbetslöshetskassa bland annat i form av daghjälpbidrag, barntilläggsbidrag och, där kassa beslutat att hustrutillägg skall utgå, av hustrutilläggsbidrag. Jämlikt 2 § utgår daghjälpbidraget för kalenderår med viss procentuell andel av kassans sammanlagda kostnader för understöd vid arbetslöshet under tid av året, då antagande till erkänd arbetslöshetskassa varit gällande. Procenttalet bestämmes därvid i förhållande till antalet understödda dagar per medlem i överensstämmelse med en vid förordningen fogad tabell. Barntilläggsbidrag och hustrutilläggsbidrag utgå för kalenderår med belopp, motsvarande 75 procent av kassans sammanlagda utgifter för barntillägg och hustrutillägg under året.

Samtliga kassor utom en betala stadgenligt hustrutillägg.

Beträffande hjälpverksamheten vid oförvållad arbetslöshet finnas bestämmelser dels i *lagen den 30 juni 1944 (nr 475) om arbetslöshetsnämnd och kungörelsen samma dag (nr 476) med tillämpningsföreskrifter till nämnda lag*, dels ock i *kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 434) angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet*, ändrad i vissa delar genom kungörelserna den 28 juni 1935 (nr 426), den 30 juni 1936 (nr 464) samt den 30 juni 1937 (nr 545), varjämte vissa paragrafer upphävts genom nyssnämnda kungörelse den 30 juni 1944.

Enligt *lagen om arbetslöshetsnämnd* äger Konungen förordna, att inom kommun skall finnas arbetslöshetsnämnd för handhavande av lokala åtgärder i fråga om statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid oförvållad arbetslöshet, ävensom att för ändamålet skall tillsättas särskild sådan nämnd. Närmare bestämmelser om nämndernas verksamhet och sammansättning finnas i den samma dag utfärdade kungörelsen. Tidigare fullgjordes motsvarande

uppgifter enligt 1934 års hjälpkungörelse av kommunernas arbetslöshetskommittéer.

1934 års hjälpkungörelse upptager i 4 kap. bestämmelser om kommunernas kontantunderstödsverksamhet, som äger rum dels i form av dagunderstöd, dels i form av hyreshjälp. Genom särskilda beslut av Kungl. Maj:t ha dock dessa bestämmelser, i vad angår understödets belopp och grunderna för statsbidrag, åtminstone temporärt satts ur kraft. Genom beslut den 6 december 1940 har Kungl. Maj:t bemyndigat statens arbetsmarknadskommission att tills vidare försöksvis genomföra ändringar i fråga om då gällande grunder för kommunernas understödsverksamhet. Ytterligare ändringar ha sedermera skett genom särskilda enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande av arbetsmarknadskommissionen meddelade beslut.

Att märka är, att dagunderstöd utgår efter behovsprövning och att antalet »understödsrum», som disponeras av viss kommun, icke är obegränsat utan fastställs av arbetsmarknadskommissionen.

För hyreshjälpen gälla särskilda maximibelopp, olika för ensamstående och familjeförsörjare. Envar av de ortsgrupper, som tillkommit jämlikt lagen om folkpensionering, är här indelad i klasser med skilda maximibelopp för månad, växlande för ensamstående mellan 10 kronor och 45 kronor samt för familjeförsörjare mellan 20 kronor och 90 kronor. Antalet klasser är i ortsgrupp 1 fyra, varvid dock ingen hyreshjälp förutsättes skola utgå i den lägsta klassen, samt i vardera av ortsgrupperna 2 och 3 fem. Hyreshjälp tilldelas endast i särskilt ömmande fall.

Det totala understödet, varmed förstås summan av dagunderstöd och hyreshjälp, må ej uppgå till den i orten gängse lönen för icke kvalificerad arbetskraft, ej heller till de inkomster vederbörande åtnjutit under förutvarande anställning.

I enlighet med beslut av 1941 års riksdag har Kungl. Maj:t i brev den 28 juni 1941 bemyndigat arbetsmarknadskommissionen att vidtaga den ändring i gällande grunder för kommunernas kontantunderstödsverksamhet, att hyreshjälp till person, som åtnjuter daghjälp från erkänd arbetslöshetskassa, må utgå i ömmande fall och under förutsättning att sökanden genom intyg från kassan kan styrka, att han vid den tid, då hyreshjälp skall börja utgå, under de närmast dessförinnan förflutna 60 dagarna uppburit daghjälp för sammanlagt minst 40 dagar.

Framställningar om ändringar i gällande bestämmelser.

Med anledning av att Kungl. Maj:t genom beslut den 10 mars 1944 godkänt ett av arbetsmarknadskommissionen i skrivelse den 8 februari 1944 framlagt förslag till höjning av maximibeloppen för dagunderstöd och hyreshjälp, som av kommuner må utgivas till oförvällat arbetslösa, hemställde *socialstyrelsen* i skrivelse till Kungl. Maj:t den 17 mars 1944 om höjning av de från arbetslöshetskassorna utgående barntilläggen. I ett särskilt uttalande förordade föredraganden därjämte en höjning av hustrutilläggen jämte en uppmjukning av villkoren för utgivande av hyresbidrag till kassamedlem-

mar. — Över socialstyrelsens framställning avgåvos efter remiss yttranden av statskontoret, arbetsmarknadskommisionen och socialvårdskommittén.

I skrivelse den 23 mars 1944 hemställde *en delegation av representanter för de erkända arbetslöshetskassorna* hos Kungl. Maj:t om vidtagande av de åtgärder till förbättring av understöden till kassamedlemmar, som redan föreslagits av socialstyrelsen och dess föredragande ledamot, ävensom om införande av ett särskilt av statsmedel helt bekostat kristillägg. Skrivelsen remitterades till arbetsmarknadskommisionen för att tagas i övervägande vid avgivande av yttrande över socialstyrelsens framställning. I yttrande den 12 april 1944 instämde *arbetsmarknadskommisionen* i nämnda delegerades hemställan, varvid kommissionen dock ansåg, att utredning borde företagas beträffande storleken av kristillägget. En minoritet inom kommissionen anmälde reservation mot vissa delar av detta beslut.

Ytterligare hemställde *grov- och fabriksarbetarnas erkända arbetslöshetskassa* i skrivelse den 16 maj 1944 om vidtagande av sådana åtgärder, att möjligheter bereddtes för arbetslös medlem av erkänd arbetslöshetskassa att erhålla hyresbidrag från arbetslöshetskommitté, om medlemmen styrkte sig ha uppburit daghjälp från kassan eller understöd från arbetslöshetskommitté under det minsta antal dagar och under den tidrymd, som gällande föreskrifter medgäve. Över framställningen avgåvos efter remiss yttranden av socialstyrelsen och arbetsmarknadskommisionen.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1944 uppdragit åt socialstyrelsen att verkställa utredning rörande de ändringar i bestämmelserna om arbetslöshetsförsäkring, som styrelsen kunde finna påkallade med hänsyn till utvecklingen inom den hjälpverksamhet, som bedreves av arbetslöshetskommittéerna, avgav *socialstyrelsen* den 30 september 1944 förslag i sådant hänseende, innebärande höjning av barn- och hustrutilläggen, införande av ett särskilt av statsmedel helt bekostat kristillägg, viss ändring av den i 20 § 2 mom. förordningen om erkända arbetslöshetskassor givna s. k. överförsäkringsregeln, höjning av daghjälpens övre gräns samt förbättring av möjligheten för kassamedlem att erhålla hyreshjälp från arbetslöshetsnämnd.

Vid framställningen var bl. a. fogat protokoll vid sammanträde med nämnden för den statsunderstödda arbetslöshetsförsäkringen den 30 september 1944, enligt vilket protokoll nämnden tillstyrkt socialstyrelsens förslag, varvid emellertid reservationer framförts av vissa enskilda ledamöter.

Över socialstyrelsens förslag avgåvos efter remiss yttranden av arbetsmarknadskommisionen, statskontoret, socialvårdskommittén, landsorganisationen i Sverige, svenska arbetsgivareföreningen, tjänstemännens centralorganisation och svenska stadsförbundet. Dessutom har, i anledning av remiss till svenska landskommunernas förbund, yttrande avgivits av förbundets centralbyrå, som meddelat, att det icke varit möjligt att sammankalla förbundets styrelse inom den tid, som stått till förfogande för avgivande av yttrande. Förslaget har vidare blivit föremål för behandling vid en av socialstyrelsen anordnad konferens med representanter för de erkända arbetslöshetskassorna den 19 oktober 1944.

Kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering har i skrivelse den 4 oktober 1944 hemställt om proposition i huvudsaklig enlighet med det i nyssnämnda skrivelse den 23 mars 1944 framlagda förslaget eller alternativt med socialstyrelsens liknande förslag av den 30 september 1944.

Allmänna synpunkter.

Tidigare framställningar.

I förut omnämnda skrivelse den 17 mars 1944 anför *socialstyrelsen*, att styrelsen för sin del tillstyrkt den höjning av dagunderstödens maximibelopp, som av Kungl. Maj:t godkäfts den 10 mars 1944, men därvid tillika framhållit de oförmånliga konsekvenser för arbetslöshetsförsäkringen, som härigenom bleve följd, då dagunderstöden i allmänhet komme att avsevärt överstiga motsvarande understödsbelopp från erkända arbetslöshetskassor, i varje fall från grov- och fabriksarbetarnas erkända arbetslöshetskassa, som härvid använts som jämförelsematerial. Ur statsfinansiella och andra synpunkter erbjöde försäkringsformen såsom hjälpanordning för de arbetslösa uppenbara fördelar. Medan kostnaderna för den allmänna arbetslöshets hjälpen helt bestredes av allmänna medel, täcktes utgifterna för försäkringen till mycket väsentlig del genom de försäkrades egna insatser. För arbetstagarna själva måste det te sig mera tilltalande att såsom medlemmar i en egen arbetslöshetskassa kunna göra gällande en obestriddlig rätt till fastställt understöd utan någon form av behovsprövning än att såsom hjälpsökande behöva hänvända sig till vederbörande arbetslöshetskommitté eller fattigvårdsmyndighet. För försäkringens vidkommande vore det emellertid av stor betydelse, att de till kassamedlemmarna utgående förmånerna vore åtminstone jämförbara med dem, som arbetslöshetskommittéerna kunde erbjuda. Härvid kunde åberopas ett uttalande av 1932 års sakkunniga för arbetslöshetsförsäkring, enligt vilket det icke kunde tillåtas, att de kontanta kommunala understöden skulle utgå med högre belopp än vad vederbörande arbetare kunde tillförsäkra sig genom medlemskap i erkänd arbetslöshetskassa. I åtskilliga hänseenden, såsom i fråga om understöd tidens längd, inskränkning vid säsongarbetslöshet samt tillämpningen av karensreglerna och av föreskrifterna om avstängning vid arbetsvägran, erbjöde emellertid den av arbetslöshetskommittéerna bedrivna kontantunderstödsverksamheten bättre villkor än arbetslöshetsförsäkringen. Det vore då av så mycket större vikt, att de understödsbelopp, som utginge till de försäkrade, låge åtminstone någorlunda i nivå med arbetslöshetskommittéernas dagunderstöd. Enligt socialstyrelsens mening vore det därför ofrånkomligt, att möjlighet bereddades till en avsevärd förbättring av de från kassorna utgående understöden.

Liknande synpunkter framhållas i skrivelsen från *delegationen av kassarepresentanter* den 23 mars 1944, där det jämväl anföres, att då kassorna måste räkna med en avsevärt stegrad understödsfrekvens vid en befarad arbetsmarknadskris efter kriget och då avgiftshöjningar icke kunde vidtagas i nuvarande läge på grund av nedpressningen av reallönen, kostnaderna för en understödshöjning till huvudsaklig del måste gäldas av statsmedel.

I de över socialstyrelsens framställning den 17 mars 1944 avgivna yttrandena har vitsordats behovet av förbättring av kassamedlemmarnas förmåner.

Socialstyrelsens framställning den 30 september 1944.

I sin framställning den 30 september 1944 utvecklar *socialstyrelsen* ytterligare sin ståndpunkt, att de från arbetslöshetskassorna utgående understöden måste höjas.

Efter en jämförelse mellan de nuvarande dagunderstödsbeloppen (maximibelopp) och de understöd, som för närvarande i olika fall utgå från erkänd arbetslöshetskassa, framhåller socialstyrelsen, att hänsyn även måste tagas till de avsevärt mindre möjligheterna för kassornas medlemmar att erhålla hyreshjälp. Socialstyrelsen har av denna anledning gjort en siffermässig beräkning angående förhållandet mellan å ena sidan dagunderstöd och hyreshjälp i allmänhet från arbetslöshetsnämnd och å andra sidan understöd från arbetslöshetskassa jämt till kassamedlem utgående hyreshjälp. Därvid framhåller styrelsen, att en sådan jämförelse komme att ställa sig något olika, beroende på understöd tidens längd, att vid exempelvis en månads understöd kassamedlem tydligen icke ägde uppbära någon hyreshjälp alls, men att om understödsperioden utsträcktes till fyra månader, kassamedlem kunde erhålla hyreshjälp för mer än halva tiden. Styrelsen har uträknat genomsnittliga månadsbelopp för de båda understödstagargrupperna dels för en två-månadersperiod, dels för en fyra-månadersperiod.

De av socialstyrelsen verkställda beräkningarna giva bl. a. vid handen, att för en medlem av grov- och fabriksarbetarnas erkända arbetslöshetskassa, i vilken daghjälpen är dyrortsgraderad och utgår med respektive 2, 3 och 4 kronor, understödsbeloppen (inklusive hyreshjälp) under såväl en två-månadersperiod som en fyra-månadersperiod i samtliga ortsgrupper och för samtliga familjestorlekar, även för ensamstående, komma att, merendels ganska avsevärt, understiga den hjälp, som i form av dagunderstöd och hyreshjälp kan erhållas från arbetslöshetsnämnd. Undantag gäller endast för ensamstående i ortsgrupp 3 under en fyra-månadersperiod. För kassamedlemmar med den genomsnittliga daghjälpen, 4 kronor 20 öre, komma under en två-månadersperiod för samtliga familjeförsörjare i ortsgrupperna 2 och 3 samt dessutom för familjer med tre och fyra barn i ortsgrupp 1 understödsbeloppen att understiga understöden från arbetslöshetsnämnd. Under en fyra-månadersperiod är enligt styrelsens beräkning detsamma fallet med samtliga familjeförsörjare i ortsgrupperna 2 och 3 — dock med undantag för barnlös gift man i ortsgrupp 2 — samt dessutom med familjeförsörjare med hustru och fyra barn i ortsgrupp 1.

Socialstyrelsen framhåller vidare, att styrelsen utgått från att man borde söka eftersträva sådana åtgärder med avseende å försäkringen, att de därifrån utgående understödsbeloppen såvitt möjligt komme att ligga klart över dagunderstöden i motsvarande fall. Som målsättning för en förbättring av de från försäkringen erbjudna förmånerna hade styrelsen ansett sig böra räkna med understödsbelopp, som i allmänhet låge ungefär 25 procent över

de nuvarande kontantunderstöden. Med nu gällande statsbidragsgrunder kunde beräknas, att i det långa loppet de försäkrade betalade omkring 50 procent av försäkringskostnaderna. Det torde icke vara orimligt, att de då finge ungefär hälften av denna insats såsom en premiering i form av en höjning över kontantunderstöden.

Efter en siffermässig utredning av liknande slag som den nyss omnämnda kommer socialstyrelsen till det resultatet, att man för att uppnå syftet, att kassaunderstödet skulle mera allmänt komma att ligga ett stycke över kontantunderstödet, måste dels höja de nu utgående barn- och hustrutilläggen, dels ock åstadkomma en höjning av 50—75 öre per dag av kassornas understödsförmåner i övrigt. Socialstyrelsen fortsätter:

I detta sammanhang vill styrelsen erinra om att den enskilde kassamedlemmen icke kan lastas för att en sådan allmän förbättring av kassornas understödsbelopp icke gärna kommer till stånd. Han äger nämligen i regel icke rätt att utan vidare flytta upp i högre dagshjälpsklass på grund av de i kassornas stadgar numera införda klasstillhörighetsreglerna. En förbättring av hans daghjälp kan ofta åstadkommas först genom beslut av kassans årssammanträde och får då formen av en kollektiv höjning av daghjälp för samtliga medlemmar i klassen. En dylik höjning av daghjälp kräver emellertid som regel en höjning av avgiften. Då emellertid flertalet av kassornas medlemmar under nu pågående krig fått sin reallön sänkt, står icke denna utväg öppen över hela linjen utan endast för medlemmar i kassor med mycket låga avgifter. En höjning av förmånerna genom ett kristillägg synes därför vara nödvändig dels för att trygga försäkringens fortbestånd och dels för att göra understöden ur försörjningssynpunkt effektiva.

Beträffande de yttranden, som avgivits över socialstyrelsens förslag, får utskottet hänvisa till s. 12—14 i propositionen.

Föredraganden, statsrådet Erlander, har i propositionen anfört:

»Såsom framgår av den redogörelse, som lämnats i det föregående, ha maximibeloppen av de dagunderstöd, som av kommunerna må med statsbidrag utgivas till oförvållat arbetslösa, i mars 1944 undergått förhöjning. Härigenom ha dagunderstödsbeloppen i ett stort antal fall kommit att avsevärt överstiga de understödsbelopp, som vid arbetslöshet i form av daghjälp samt barn- och hustrutillägg utgå till medlemmar av erkända arbetslöshetskassor. — — — Härvid bör ytterligare märkas, att möjligheten för arbetslös medlem av erkänd arbetslöshetskassa att erhålla hyreshjälp av arbetslöshetsnämnd är betydligt mera begränsad än motsvarande möjlighet för annan arbetslös. — — —

Det borde stå utanför diskussion, att medlem av erkänd arbetslöshetskassa i händelse av arbetslöshet bör ur understödssynpunkt ha en fördelaktigare ställning än annan arbetslös. Detta följer redan därav, att medlemmen själv genom inbetalande av avgifter lämnat bidrag till understödet. Ur allmän social synpunkt måste det vidare anses vara ett intresse, att erkända arbetslöshetskassor bildas i så stor utsträckning som möjligt och att alltså arbets-

tagarna själva genom användande av försäkringsformen organisera sig för att möta uppkommande arbetslöshetsrisker. Anslutningen till och nybildningen av erkända arbetslöshetskassor måste emellertid antagas bliva hämmad, om de, som icke äro medlemmar av sådan kassa, kunna under arbetslöshet erhålla lika stora eller rent av bättre understödsförmåner än kassamedlemmar.

Socialstyrelsens utredning synes giva vid handen, att med hänsyn till nu anförda förhållanden en höjning av de från de erkända arbetslöshetskassorna utgående understödsbeloppen är påkallad. Den frågan uppställer sig då, huruvida en sådan höjning kan åstadkommas av arbetslöshetskassorna och deras medlemmar själva genom att daghjälpbeloppen höjas. Även om inom en eller annan kassa en viss höjning av daghjälpbeloppen är möjlig utan ökning av de nu utgående avgifterna, torde dock i allmänhet införande av högre daghjälpbelopp förutsätta en sådan ökning. Med hänsyn till att den fördyring av levnadskostnaderna, som ägt rum under kriget, icke mer än i viss utsträckning kompenserats av höjda arbetslöner och att reallönenivån för de flesta arbetargrupper alltså nu är lägre än före kriget, synes man dock icke kunna kräva av kassamedlemmarna, att de påtaga sig ökade kostnader för här ifrågavarande ändamål.

Av sålunda angivna orsaker måste andra vägar än höjning av daghjälpbeloppen sökas för att en förbättring av de från de erkända arbetslöshetskassorna utgående understöden skall kunna ernås. — — —

Socialstyrelsen har i sin framställning den 30 september 1944 föreslagit vissa åtgärder för uppnående av det här angivna syftet, därvid såsom målsättning angivits, att understöden från erkänd arbetslöshetskassa böra med 25 procent överstiga motsvarande understöd från arbetslöshetsnämnd. Den sålunda föreslagna relationen mellan understöd från arbetslöshetskassa, och understöd från arbetslöshetsnämnd synes vara i stort sett lämpligt avvägd.»

De särskilda frågorna.

1) Barn- och hustrutilläggen.

I denna del har *föredragande statsrådet* anført:

»Socialstyrelsen har föreslagit, att de nu utgående barn- och hustrutilläggen skola höjas, barntillägget från 60 öre till en krona för dag samt hustrutillägget från en krona till en krona 25 öre för dag. I remissyttrandena ha de föreslagna höjningarna i allmänhet tillstyrkts. Då ökningen av dagunderstödens maximibelopp till väsentlig del avse understöden till familjeförsörjare samt de av socialstyrelsen föreslagna tilläggsbeloppen synas vara väl avvägda, finner jag mig böra tillstyrka socialstyrelsens förslag i denna del. Statsbidrag å de förhöjda tilläggsbeloppen torde böra utgå enligt samma grunder som å de nu utgående tilläggsbeloppen eller med 75 procent av tilläggsbeloppen.»

2) Kristillägget.

Föredragande statsrådet har härutinnan yttrat:

»Den i det föregående föreslagna höjningen av barn- och hustrutilläggen är uppenbarligen icke tillräcklig för att uppnå den relation mellan understöds-

beloppen från erkänd arbetslöshetskassa och från arbetslöshetsnämnd, som jag enligt vad nyss anförts anser lämplig. Såsom ytterligare åtgärd har socialstyrelsen därför föreslagit införandet av ett av statsmedel helt bekostat kristillägg. Detta förslag har väckt principiella betänkligheter hos svenska arbetsgivareföreningen och socialvårdskommittén. Då emellertid såsom ovan anförts någon generell höjning av daghjälsbeloppen genom kassornas och deras medlemmars egna åtgöranden näppeligen kan påräknas eller ens skäligen fordras av dem, synes det mest ändamålsenliga vara, att staten helt bekostar de ytterligare höjningar av understödsbeloppen, som kunna anses erforderliga, lämpligen genom kristillägg. Denna utväg synes vara att föredraga framför den av socialvårdskommitténs majoritet förordade utvägen att ytterligare höja hustrutilläggen. Härför talar — utom det förhållandet att genom en ytterligare höjning av hustrutilläggen endast familjeförsörjare skulle tillgodoses — även den omständigheten, att det är avsevärt lättare att, när förhållandena så påkalla, avveckla ett kristillägg, som till sin natur är provisoriskt, än att genomföra en sänkning av utgående hustrutillägg, som gärna betraktas såsom definitiva. Det må slutligen anmärkas, att liknande kristillägg sedan år 1942 under vissa förutsättningar utgår å sjukpenning, som utgives från erkänd sjukkassa.

Socialstyrelsens förslag innebär, att kristillägget skall graderas efter medelstorleken av avgiften per daghjälskrona på sådant sätt, att intet kristillägg skall utgå å daghjälp från kassa, där medelavgiften understiger 6 öre för dag och daghjälskrona, samt att kristillägg skall utgå med 25 öre för dag, när samma medelavgift uppgår till 6 öre men icke till 12 öre, med 50 öre för dag, när medelavgiften uppgår till 12 öre men understiger 18 öre, samt med 75 öre för dag, när medelavgiften uppgår till lägst 18 öre. Härigenom skulle kristillägget tillika verka avgiftsutjämnande. Mot detta förslag har anmärkning framställts av en minoritet inom arbetsmarknadskommissionen samt av landsorganisationen och tjänstemännens centralorganisation, vilka anse kristillägget böra utgå med samma belopp till samtliga kassamedlemmar, förslagsvis med 75 öre för dag.

Den avgiftsutjämnning, som socialstyrelsen åsyftar med sitt förslag, skulle visserligen ur en del synpunkter vara fördelaktig, helst som, enligt vad socialstyrelsen framhåller, medelavgiftens storlek i allmänhet kommit att stå i omvänd proportion till daghjälpens storlek. Emellertid kan det ifrågasättas, om en sådan avgiftsutjämnning bör åstadkommas på det sätt, som här föreslagits. Häremot tala psykologiska skäl. För medlemmar av en viss kassa, vilka vid ett genomförande av socialstyrelsens förslag icke skulle erhålla kristillägg eller skulle uppbära sådant endast med det lägsta föreslagna beloppet, skulle det sannolikt framstå som en orättvisa, att till medlemmar av en annan kassa, för vilka lönenivån och de tillförsäkrade daghjälsbeloppen måhända vore högre, skulle utgå större kristillägg endast av den anledningen, att arbetslösheten i deras fack vid avgifternas fastställande bedömts högre och avgifterna fördenskull bestämts till högre belopp. Med hänsyn härtill synes den av socialstyrelsen föreslagna graderingen av kristillägget icke böra förordas.

På grund härav och då icke heller gradering av kristillägget efter annan grund, exempelvis efter daghjälpbeloppens storlek, synes böra ifrågakomma, anser jag mig böra föreslå, att kristillägget skall utgå med samma belopp till samtliga kassamedlemmar.

Vad angår kristilläggets belopp synes detsamma böra bestämmas till 75 öre för dag, med hänsyn till att för en väsentlig del av kassamedlemmarna en höjning med detta belopp erfordras för att den önskvärda relationen mellan understöden från de erkända arbetslöshetskassorna och från arbetslöshetsnämnderna skall uppnås.

Bestämmelserna om kristillägg böra i enlighet med socialstyrelsens förslag, erhålla begränsad giltighetstid, lämpligen till utgången av budgetåret 1945/46.»

3) Ändring av de s. k. överförsäkringsreglerna och höjning av maximibeloppet för daghjälp.

Beträffande dessa spörsmål får utskottet hänvisa till s. 23 och 24 i propositionen.

4) Uppmjukning av föreskrifterna om hyreshjälp till kassamedlemmar.

Socialstyrelsen har i sin framställning den 30 september 1944 föreslagit sådan ändring i direktiven för utgivande av hyreshjälp till kassamedlem, att sådan finge utgå under förutsättning att sökanden genom intyg från kassan eller arbetslöshetsnämnd kunde styrka, att han vid den tid, då hyreshjälp skulle börja utgå, under de närmast dessförinnan förflutna 30 dagarna uppburit daghjälp eller dagunderstöd för sammanlagt minst 18 dagar.

I detta avsnitt har *föredragande statsrådet* anfört följande.

»Föreliggande förslag beträffande hyreshjälp till kassamedlemmar innebär modifikationer i två särskilda hänseenden av nu gällande principer för denna hjälp, nämligen dels minskning av den tid, under vilken arbetslös skall ha åtnjutit understöd för att komma i fråga till erhållande av hyreshjälp, dels ock införande av möjlighet att i samma tid inräkna jämväl tid, under vilken dagunderstöd åtnjutits från arbetslöshetsnämnd. Då de föreslagna modifikationerna måste anses skäligen och dessutom i sin mån bidra till en lämpligare relation mellan de till arbetslösa kassamedlemmar och de till andra arbetslösa utgående understödsbeloppen, har jag för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t, att arbetsmarknadscommissionen erhåller bemyndigande att vidtaga berörda ändringar i föreskrifterna om grunderna för kommunernas ifrågavarande hjälpverksamhet.»

5) De nya bestämmelsernas ikraftträdande.

I *socialstyrelsens* skrivelse den 30 september 1944 föreslogs, att de nya föreskrifterna och ifrågasatta ändringarna skulle träda i kraft den 1 januari 1945.

Vid konferensen med representanter för de erkända arbetslöshetskassorna

den 19 oktober 1944 hemställdes, att tidpunkten för de föreslagna ändringarnas ikraftträdande skulle skjutas något framåt i tiden, förslagsvis till det månadsskifte, som infölle närmast efter tre månader från den tidpunkt, då riksdagen fattat beslut beträffande ändringarna, detta med hänsyn särskilt till behovet av tid för stadgeändringar och registrering av dem.

Föredragande statsrådet förordade, att på grund av vad som förekommit vid nämnda konferens tidpunkten för förordningarnas ikraftträdande uppsköttes till den 1 mars 1945.

I motionen II: 564 har anförts följande:

Sjöfolkets erkända arbetslöshetskassa, som startades den 1 juli 1943 och som nu får räkna med en mycket stor arbetslöshet bland sina medlemmar, har icke de svårigheter med stadgeändringar och bekantgörande av de nya bestämmelserna som övriga kassor må kunna ha. Vidare är understödet från sjöfolkets erkända arbetslöshetskassa så lågt att de tillskott, som skulle komma medlemmarna till godo genom de föreslagna ändringarna, äro välbehövlige. Vidare är det så — trots att sjöfolkets kassa också har säsonginskränkning — att för en stor del medlemmar hela antalet understödsdagar hunnit utkvitteras till den 1 mars 1945, och skulle sålunda förbättringarna endast komma dem till godo, som efter den 1 maj 1945 hade kvar någon understödsrätt. Understödstiden under säsonginskränningen månaderna januari—april är sammanlagt 30 dagar.

Med hänsyn till ovanstående skulle det vara lämpligt, om ikraftträdandet av de nya bestämmelserna kunde för sjöfolkets vidkommande ske den 1 januari 1945, varigenom sjöfolket skulle kunna få nytta av de föreslagna förändringarna före den 1 maj 1945.

Utskottet.

De genom propositionen framlagda förslagen avse en höjning av barntillägget och hustrutillägget, införande av ett helt och hållet av statsmedel bekostat tillägg till daghjälp, en höjning av daghjälpen övre gräns ävensom viss ändring av den i 20 § 2 mom. förordningen om erkända arbetslöshetskassor givna s. k. överförsäkringsregeln. I det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet har föredragande statsrådet därjämte förordnat, att utvidgade möjligheter införas för medlem av sådan kassa att komma i åtnjutande av hyreshjälp från arbetslöshetsnämnd. Sistnämnda fråga har dock icke reglerats i de nu framlagda författningsförslagen; det är i stället föredragande statsrådets avsikt att sådana möjligheter skola åstadkommas i administrativ ordning genom att arbetsmarknadskommissionen erhåller bemyndigande att vidtaga ändringar härutinnan i föreskrifterna om kommunernas kontantunderstödsverksamhet vid oförvållad arbetslöshet.

Grunden till de sålunda förordade ändringarna är den omständigheten, att maximibeloppen av de understöd, som kommunerna må med statsbidrag utgiva vid oförvållad arbetslöshet, nyligen höjts, så att de kommit att i ett stort antal fall överstiga de förmåner som vid arbetslöshet utgå till medlemmar av erkända arbetslöshetskassor i form av daghjälp, hustrutillägg och barntillägg.

I de i ämnet väckta motionerna I: 361 och II: 565 ha anmärkningar framställts mot det föreslagna kristillägget och mot den förordade uppmjukningen

av villkoren för erhållande av hyreshjälp. Motionärerna ha vad kristillägget angår anfört, att enligt de principer som ligga till grund för all arbetslöshetsförsäkring de försäkrade genom erläggande av avgifter skola bestrida viss del av försäkringen, samt att ett av statsmedel helt bekostat kristillägg skulle strida mot dessa principer. Kristillägget vore visserligen avsett att vara provisoriskt men erfarenheten visade, att det vore svårt att avskaffa provisorier av dylik art på grund av svårigheten att återtaga förmåner som en gång givits ut. Mot uppmjukningen av villkoren för erhållande av hyreshjälp anmärka motionärerna, att den skulle strida mot den hittills så gott som undantagslöst tillämpade principen att boskillnad bör upprätthållas mellan arbetslöshetsförsäkringen och den allmänna arbetslöshets hjälpen. Motionärerna ifrågasätta, om icke det syfte de föreslagna ändringarna avse att tillgodose i stället kan vinnas genom en sådan ändring av statsbidragsbestämmelserna, att kassorna få möjlighet att under nu rådande förhållanden i vissa fall utan höjning av avgifterna och i andra fall med mindre avgiftsstegringar genomföra önskvärda höjningar av daghjälpbeloppen. I motionerna hemställas därför, att riksdagen med avslag å propositionen måtte antingen besluta nya grunder för statsbidrag i syfte att bereda kassorna möjlighet att inom försäkringens ram lämna de försäkrade förmåner som i stort sett överensstämmer med de föreslagna eller i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning med förslag till sådana grunder.

Den utredning som förebragts i ärendet giver enligt utskottets mening vid handen, att en höjning av de från kassorna utgående understödsbeloppen är påkallad. Den föreslagna höjningen av hustru- och barntilläggen är emellertid härvidlag icke tillfyllest.

Utskottet delar i princip den av motionärerna uttalade uppfattningen att, om en förbättring av de arbetslöshetsförsäkrades förmåner är erforderlig, densamma bör genomföras inom försäkringens ram. Ett tillägg till daghjälp, vilket helt utgår av statsmedel, strider givetvis mot ifrågavarande princip. Emellertid tala enligt utskottets mening starka skäl för ett avsteg från principen i nu förevarande fall. Den utredning som förebragts i ärendet visar, att utbetalandet av högre daghjälp i allmänhet kräver en höjning av avgifterna. Såsom föredragande statsrådet anfört synes man dock med hänsyn till den sänkning av reallönen som skett under innevarande kristid i regel icke kunna kräva av kassamedlemmarna att de påtaga sig ökade kostnader för nämnda ändamål. De föreslagna bestämmelserna som erhållit provisorisk karaktär, avse att snabbt åstadkomma de förbättringar som anses påkallade. Den av motionärerna förordade omarbetningen av statsbidragsbestämmelserna i sådan riktning, att möjlighet gives kassorna att utan alltför betungande höjningar av avgifterna åstadkomma erforderliga förbättringar, kan med all säkerhet icke medhinnas före avslutandet av innevarande års riksdag. Ett avslag å propositionen med begäran om utredning i ämnet skulle medföra stor risk att de försäkrade skulle komma i åtnjutande av förhöjda förmåner först avsevärd tid efter den dag, då de nu föreslagna författningarna avses skola träda i kraft.

Av nu anförda skäl tillstyrker utskottet det föreslagna kristillägget. Utskottet vill emellertid särskilt understryka, att tillägget är att betrakta såsom ett provisorium och att det därför snarast bör avvecklas.

I anledning av vad i nyssnämnda båda motioner anförts rörande den förordade uppmjukningen av villkoren för hyreshjälp till kassamedlemmar anser sig utskottet böra göra det uttalandet, att — enär hyreshjälpen alltfört är avsedd att utgå endast i ömmande fall — ändringen av villkoren icke torde ingiva betänkligheter i det av motionärerna angivna hänseendet.

Socialstyrelsen har förordnat, att författningarna skola träda i kraft den 1 januari 1945. Med hänsyn till behovet för kassorna av tid för stadgeändringar och registrering av dem har Kungl. Maj:t föreslagit, att tidpunkten för ikraftträdandet framflyttas till den 1 mars 1945. I motionen II: 564 har nu hemställts, att ikraftträdandet såvitt angår Sjöfolkets erkända arbetslöshetskassa äger rum den 1 januari 1945. Utskottet finner, att goda skäl föreligga för ett sådant undantagande beträffande nämnda kassa. Då så kan tänkas vara förhållandet jämväl beträffande annan kassa, föreslår utskottet sådan jämkning av övergångsbestämmelserna i författningarna, att Konungen för viss kassa äger förordna, att ikraftträdandet skall äga rum tidigare än den 1 mars 1945.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen med förklarande, att de genom propositionen framlagda förslagen icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

1) F ö r o r d n i n g

angående ändrad lydelse av 20 § 1—3 mom. förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor.

Härigenom förordnas, att 20 § 1—3 mom. förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

20 §.

1 mom. Såsom daghjälp må ej utgivas mer än som svarar mot, för medlem som är familjeförsörjare fyra femtedelar och för annan medlem tre femtedelar av den i orten vanliga arbetsförtjänsten för arbetsdag för arbetare inom samma yrke och av samma arbetsförmåga som den arbetslöse; och må vad sålunda utgår icke i något fall överstiga sju kronor om dagen.

Daghjälp skall — — — lämnat medgivande.

Såsom familjeförsörjare — — — eller adoptant.

2 mom. Beträffande barntilläggs — — — särskilt stadgas.

¹ Senaste lydelse se SFS 1941: 494.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

I daghjälp, barntillägg och hustrutillägg må icke tillhopa utbetalas högre belopp för dag än som svarar mot fyra femtedelar av den i 1 mom. första stycket angivna arbetsförtjänsten; dock att i fall, då antalet barn, för vilka barntillägg enligt 17 § 2 mom. skola utgå, överstiger två, det sammanlagda understödsbeloppet må uppgå till högst nio tiondelar av sagda arbetsförtjänst. Måste understödet på grund härav minskas, skall först hustrutillägget samt därefter, om det erfordras, jämväl barntillägget nedsättas eller helt innehållas. Barntillägg och hustrutillägg må utgå, även om summan av daghjälp och tillägg överstiger sju kronor om dagen.

3 mom. Är medlem i erkänd arbetslöshetskassa i anledning av arbetslöshet lagligen berättigad till regelbundet utgående understöd av annan beskaffenhet än fattigvård, må daghjälp, barntillägg och hustrutillägg till honom utgivas allenast i den mån understödet icke uppgår till den andel av arbetsförtjänsten, varom i 1 och 2 mom. sägs.

Kassa äger — — — tillförsäkrade daghjälp.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 1945.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 1945; dock äger Konungen förordna, att beträffande viss kassa förordningen skall träda i kraft tidigare.

2) Förordning

angående beloppet av barntillägg och hustrutillägg enligt förordningen om erkända arbetslöshetskassor.

Härigenom förordnas som följer.

Barntillägg enligt förordningen om erkända arbetslöshetskassor utgör en krona om dagen för varje barn, för vilket sådant tillägg skall utgå enligt 17 § 2 mom. nämnda förordning. Hustrutillägg, varom i samma moment förmåles, utgör en krona 25 öre om dagen.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 1945, från och med vilken dag förordningen den 28 juni 1941 (nr 496) angående beloppet av barntillägg och hustrutillägg enligt förordningen om erkända arbetslöshetskassor skall upphöra att gälla.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 1945; dock äger Konungen förordna, att beträffande viss kassa förordningen skall träda i kraft tidigare. Genom förordningen upphäves förordningen den 28 juni 1941 (nr 496) angående beloppet av barntillägg och hustrutillägg enligt förordningen om erkända arbetslöshetskassor.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

3) F ö r o r d n i n g

om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Å daghjälp, som utgives från erkänd arbetslöshetskassa, skall utgå kristillägg med 75 öre för varje dag, för vilken daghjälp erhålles; dock att det sammanlagda beloppet av daghjälp och kristillägg icke må överstiga sju kronor om dagen.

2 §.

Vad i 20 § 1—3 mom. förordningen om erkända arbetslöshetskassor stadgas därom, att daghjälp jämte i förekommande fall därå utgående hustrutillägg och barnstillägg icke må utgivas till högre belopp än som svarar mot viss del av i nämnda moment angiven arbetsförtjänst, skall äga tillämpning jämväl å kristillägg. Måste understöd på grund härav minskas, skall kristillägget nedsättas eller innehållas före annat tillägg.

3 §.

Kristillägg utbetalas i samband med övriga från erkänd arbetslöshetskassa utgående förmåner.

4 §.

Statsbidrag till kristillägg utgår med tilläggets hela belopp. Sådant bidrag skall sökas och utbetalas i den ordning, som föreskrives i förordningen om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 1945 och gäller till och med den 30 juni 1946.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 1945; dock äger Konungen förordna, att beträffande viss kassa förordningen skall träda i kraft tidigare. Förordningen gäller till och med den 30 juni 1946.

B. att motionerna I:361 och II: 565 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

C. att motionen II: 564 måtte anses besvarad genom vad utskottet under A. anfört.

Stockholm den 28 november 1944.

På andra lagutskottets vägnar:

KERSTIN HESSELGREN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Norman**, *Linder*, *Wistrand*, *Forslund*, *Strand*, *Hagman**, *Holmbäck** och *Wahlund*;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, herrar *Olovson* i Västerås, *Holm*, fru *Johansson*, herrar *Witzell**, *Lundgren*, *Hagård* och *Hedlund* i Rådom*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Wistrand*, *Hagman* och *Hagård*, vilka inom utskottet yrkat bifall till motionerna I: 361 och II: 565.